

מצה שהוציאוה מרשות היחיד לרשות הרבים

יט. פסח שחל להיות בשבת, והוציאו המצה מרשות היחיד לרשות הרבים, יוצאים בה ידי חובת מצה, ואף מברכים עליה. ואין זה דומה למצה שאפו אותה בשבת, ששם נעשתה העבירה בגוף המצה, משא"כ כאן שהוא עבר עבירה, אבל המצה עצמה לא באה בעבירה⁴⁷.

ויש אומרים שאין יוצאים בה ידי חובה, משום מצוה הבאה בעבירה⁴⁸. ולכן לכתחילה לא יאכל מצה זו כדי לצאת בה ידי חובתו בפסח, ואם אין לו מצה אחרת, יכול לצאת בה ידי חובתו⁴⁹.

טעמים שלא גזרו במצה שמא יעבירה ד' אמות ברה"ר

כ. יש להקשות, למה לא גזרו חכמים בפסח שחל בשבת, שלא לאכול מצה שמא ילך אצל חכם ללמוד הברכה, ויעביר המצה ד' אמות ברה"ר, כמו שמצינו⁵⁰ לענין לולב שאין ניטל בשבת מפני גזירה זו⁵¹. וכמה תירוצים נאמרו בענין זה:

(א) לפי שמצוות מצה מקיימים בלילה, ואין דרכם של בני אדם לצאת בלילה⁵².

(ב) נהגו בפסח שאנשים הבקיאם בעריכת הסדר עורכים אותו לאנשים שאין בקיאים בו⁵³, וא"כ אין לחוש שילך אצל הבקי ללמוד, שהרי הבקי בא אליו⁵⁴.

(ג) עיקר גזירה זו היא דווקא בדבר שאין הכל בקיאים בכך, כגון נענועי הלולב וכדומה, וזה לא שייך במצה⁵⁵.

(ד) דווקא הלולב שיש בו ד' מינים יש לחוש שלא ידע על איזה מין יברך, אבל במצה אין כאן ספק ברכה ואין לחוש שילך אצל בקי ללמוד⁵⁶.

47 פר"ח סי' תנ"ד, ח"י שם סק"ה, ביאור הלכה שם ד"ה ולענין ברכה בשם הפוסקים עפ"י הירושלמי הנ"ל.

48 שבלי הלקט סו"ס שסט, אהל מועד שער הפסח דרך חמישי נתיב א. ולדבריהם דברי הירושלמי "כך אני אומר הוציא מצה מרשות היחיד לרה"ר אינו יוצא בה ידי חובה בפסח" הוא בניחותא ולא בתימא, וראה להלן פרק פ סעי' יא.

49 ראה ביאור הלכה סי' שיח ד"ה אחת בשם הח"א כלל ט.

50 סוכה מב, ב וברש"י שם ד"ה ללמוד. וכן יש להקשות על מצוות מרור.

51 שו"ת שואל ומשיב מהדורה ד' ח"א סי' ה, העמק שאלה פרשת ויקהל שאילתא סז אות כא.

52 העמק שאלה שם. וצ"ע, למה לא ילך אצל בקי גם בלילה כדי לצאת ידי חובת מצה, ובפרט שליל פסח הוא ליל שימורים.

53 ראה רי"ף סוף פסחים, טור סי' תפד.

54 העמק שאלה שם.

55 שדי חמד חו"מ סי' יד אות ו. ויש להקשות על תירוצו זה מדברי רש"י שם שפירש גבי לולב שגוזרים שמא ילך ללמוד הברכה, וזה שייך גם במצה ומרור. וע"ע בהערה הבאה.

56 עפ"י פני יהושע סוכה מג, כ. ובחזון עובדיה שם הקשה הרי גם במצה יש מחלוקת אם

(ה) לולב ואתרוג צריך שילך אצל החכם כשהם בידו שידגים לו סדר נטילתם כדי שתהא הברכה עובר לעשייתם⁵⁷, משא"כ במצה.

(ו) החשש שמא יוליכנו ד' אמות ברה"ר הוא דווקא לאחר קיום המצוה, אבל בעת קיום המצוה אין לחוש לכך, כמו ששנינו⁵⁸: "יו"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור, מפני שהוציא ברשות", ולדעת הסמ"ג⁵⁹, מלבד שפטור מקרבן אין עליו שום עון, לפי שברשות עשאו, ולכן במצה אין לגזור שמא יעבירה ד' אמות, שהרי קודם אכילה הוא טרוד בדבר מצוה, ומה שעושה, ברשות הוא עושה, ואילו לאחר אכילה כבר אין לו מה להוציא⁶⁰.

(ז) הוצאת שבת איסורה בגרוגרת, ואילו אכילת מצה די לה בכזית, וא"כ אין לחוש שיבוא לידי איסור סקילה⁶¹.

(ח) מצוות לולב יש לקיימה ביום, וחיישינן שמא בלילה ילך אצל חכם ללמוד סדר נטילתו, אבל המצה זמנה בלילה, ואם צריך ללמוד הברכה, לא ידחה הלימוד ללילה כשחייב באכילתה, אלא ילך מבעוד יום אצל החכם, כדי שיוכל לקיים המצוה בלילה⁶².

(ט) מצה נאכלת בחבורה, ואין לחוש שילך ללמוד אצל בקי, שהרי בין בני החבורה ודאי יש אחד היודע ובקי בברכה⁶³.

מברכים עליה "על אכילת מצה" או "לאכול מצה", כמבואר להלן פרק פ סעי' ט, ויש לחוש שילך אצל הבקי לברר נוסח הברכה.

57 ראה שו"ע סי' תרנא סעי' ה, משנ"ב שם ס"ק כד, כה.

58 סוכה מא, ב.

59 עשין מב, מד. וכן פירש דעתו בספר אדרת אליהו דף מב, א.

60 חזון עובדיה שם, וע"ע שבט סופר סי' עב.

61 ציץ הקודש סי' נה, מקראי קודש ח"ב סי' יג אות ב בשם הגר"י דיסקין, וראה בשו"ת בית שערים סי' שנג ובמקראי קודש שם שדחו תירוצו זה, שכן חיוב הוצאת אוכלים הוא לפי חשיבותם וכזית מצה שיוצאים בה ידי חובה חשובה היא וחייבים על הוצאתה.

62 מקראי קודש שם עפ"י כתובות ה, א.

63 חזון עובדיה שם שם, וראה סנהדרין ג, א: "אי אפשר דלית בהו חד דגמיר". וע"ע נשמת אברהם סי' תפד סק"א, כלי חמדה פרשת כי תצא עמ' רכד, מקראי קודש ח"א סי' פג, בית זבול ח"ג סי' יט.

